

עומר ח'אם חמישה רבאעיאַת, אַחד-עשר מתרגמים¹

.1

אַם הַיִּין מִבְּבֶל אֹף פָּרַס
אַחַת לִי אִם מִמְּשָׁךְ וְתִירַס
מִכּוּס הַחַיִּים — רְסִיטִיו אֵט יִזְלוּ
וּמַעַץ הַחַיִּים — עֲלִיו אַחַת אַחַת יִפְלוּ.

(מאנגלית: נפתלי הרץ אימבר, מתוך "הכוס", ניר-יורק 1905)

אַם בְּנִי־סְבוּר, בְּבָבֶל קָרָה וְנֶאֱסָפוּ
אַם הַכּוּסוֹת מְתוּק אֹף מֵר יִטִּיפוּ
יִין חַיִּים הוֹלֵךְ וְנוֹזֵל טֶפֶה טֶפֶה
עֲלֵי הַחַיִּים אֶחָד אֶחָד נִדְפּוּ.

(מאנגלית: הלל פרחי, מתוך "רבִּיעִיּוֹת שֶׁל עוֹמֵר ח'אם", קהיר 1931)

אַם בְּנִי־שְׂפוּר אֹף בְּבָבֶל,
אַם מֵר וְאִם מְתוּק הוּא הַנוֹזֵל —
אֶחָד אֶחָד נוֹשְׂרִים עֲלֵי חַיִּינוּ,
יִין הַחַיִּים טֶפֶה טֶפֶה אוֹזֵל.

(מאנגלית: משה זינגר, התפרסם בעיתון "הארץ" בתאריך 2.10.88)

.2

שָׁמָּה בְּצֶל הָעֵנָף עִם כֹּכַב לְחֶם,
כִּד יִזְן וְסִפֵּר חֲרוּזִים, וְשִׁנְיָנוּ
בְּמִדְבָּר נִתְרֹעַע אֶף נְשִׁירָה,
וְגַם הַמְדַבֵּר יִהְפֹּךְ לְגֵן עֲדִנְנוּ.

(מאנגלית: יוסף מזל, מנצ'סטר 1906)

לֹא בְּגִדּוֹלוֹת אֵלֶיךָ וְלֹא אֲרִבָּה לְדָרֶשׁ:
כֹּכַב לְחֶם, מְעֻט בְּשֵׁר וְכִד תִּירוּשׁ.
וְאִם אֵת אֵתִי (וְלוֹ בְּמִדְבָּר אוֹתְךָ אֶפְגֵּשׁ),
בִּי מֶלֶךְ יִקְנֵא, עֵינֵי לְאֲשֵׁרֵי יִלְטֵשׁ.

(מפרסית: בנציון בנשלום, מתוך "מרובעים מאת עומר ח'יאם", תל אביב 1939)

הֵב פֶּת לְחֶם רְחוֹק מְלַעֲנָה וְרוּשׁ,
שׁוֹק כִּכְשׁ וְכִד מְלֵא תִירוּשׁ.
בְּחֲרָבָה אֶתְךָ אֲשֵׁב, יִפֶּת עֵינַיִם,
וְלֹא עַל כֵּס הַמֶּלֶךְ אַחְשׁוּרוּשׁ.

(מפרסית: שמעון לוי [שלוי], מתוך "הרובעיאת של עומר ח'יאם", ירושלים 1988)

.3

תִּרְשֵׁם הִיד בְּכֶתֶל אֵת הַחֶק
וְתַעֲלֵם: אֵין צַעַר, צֵם וְצַחוֹק,
אֵין תְּפִלוֹת, אֵין מַחְשְׁבוֹת-עֶרְמָה
שְׁיִיף כַּחֲזָן אֶף הִגָּה בּוֹ לְמַחוֹק.

(מאנגלית: זאב ו'בוטינסקי, מתוך הקונטרס "תרגומים", ברלין 1923)

וַיֵּשׁ אֶצְבַּע וְכוֹתֶכֶת וְחָשָׁה
וְחוֹמָקָת, וְאִין בְּךָ לֹא קִדְשָׁה
וְלֹא עֶרְמָה תִּפְיֵס לָהּ וְתִמְחַק,
וְלֹא תִמְחָה בְּדַמְעָה אוֹת דְּגוֹשָׁה.

(מאנגלית: רפאל הלוי (Loewe) איש לונדריש, מתוך "גלגולי מרובעים", ירושלים (1982))

אִם אֶצְבַּע עַל הַקִּיר גִּזְר־דִּין רְשָׁמָה,
לֹא תַעְזוֹר תִּפְלָה, גַּם לֹא עֶרְמָה;
לֹא יִבְטְלוּ הַגְּזוֹר, יִקַּב הַדִּין,
וְלֹא יִמְחָה אוֹתוֹ גַּם יַם־דַּמְעָה.

(מאנגלית: שמואל פרידמן, מתוך "עומר ח'יאם, ארבעים מרובעים [רובעיאת]", תל אביב (1982))

.4

מָה אָנוּ פֹּה? מִשְׁחַק הַנֶּרֶד־שִׁיר,
בְּבוֹת אֵין־אוֹן בִּידֵי שַׁחֲקָן טָמִיר:
ה ו א מְנִיֶּדֶן עַל לַיִל לַיּוֹם —
מִדֶּרֶךְ — מִתְעָה — מִדִּיחַ — וּמְסִיר.

(מאנגלית: זאב ז'בוטינסקי, מתוך הקונטרס "תרגומים", ברלין (1923))

יְמִיָּה וְלִילִיָּה כְּשַׁח־מָט —
בו, תַּחַת כְּלִי, א תָּה הוּא הַמוֹסָט;
נַע פֹּה וְשָׁם, שׁוֹגֵל מִי, אוֹ קוֹטֵל,
וְשָׁב אֶל הַמְּשַׁבְּצַת הָאֶחָת.

(מאנגלית: יעקב אורלנדר, מתוך הספר "רובעיאת מאת עומר ח'יאם", תל אביב (1976))

כְּכֹלִים אָנוּ עָלֵי לִיחַ הַשְּׁחֶמֶט,
חַיֵּינוּ בְּפָנֵי הָאֵינְסוֹף הֵם רָגַע קָט.
כְּכֹלִי מִשְׁחָק אָנוּ בִּיְדֵי הַגּוֹרֵל,
וּלְתַבַּת הָאֲבָרוֹן נִפְגָּס בְּלֹאט.

(מפרסית: שמעון לוי [שלוו], מתוך "הרובעיאת של עומר ח'אם", ירושלים (1988))

.5

אֶת רִזְהֵנְצַח לֹא נִדַּע — אַתָּה וְגַם אָנִי.
וְלֹא נִפְתָּר אֶת הַחִידָה — אַתָּה וְגַם אָנִי.
אֵל נִפְטָפֶט, רַעִי, לְשׂוֹא עַל מַעְבָּר לְפָרְגוֹד!
יּוֹרֵם פְּרָגוֹד וְנִגְדַע — אַתָּה וְגַם אָנִי.

(מפרסית: בנציון בנשלום, מתוך "מרובעים מאת עומר ח'אם", תל אביב (1939))

מִבְעַד לְפָרְגוֹד לֹא הִצְצָנוּ, אַתָּה וְאָנִי!
וּבִשְׂיחַ הַסּוֹד לֹא הוֹבֵאנוּ, אַתָּה וְאָנִי!
בְּסִתֵּר נִחְתָּר גּוֹרְלָנוּ, שְׁלֶךְ וְשְׁלֵי —
בְּנִפְל הַפְּרָגוֹד לֹא יִהְיֶה עוֹד "אַתָּה" וְ"אָנִי"!

(מפרסית: ראובן נמדר, התפרסם בכתב העת "שבו כרמל", גיליון מס' 1, חורף (2000))

¹ במקום להביא מרובע אחד במספר מרבי של תרגומים, כמקובל בהשוואות תרגומים, בחרנו להביא חמישה רבאעיאת ולייצג מספר מרבי של מתרגמים. הפרטים המצוינים מתחת לתרגומים מתייחסים לפרסום הראשון. כל המתרגמים מאנגלית פרט ליעקב אורלנד הסתמכו בראש ובראשונה על תרגומו המפורסם של אדוארד פיצג'רלד. תרגומו של פיצג'רלד הוא יצירת מופת שהשפיעה על דורות של כותבים, אך הוא כולל גם רבאעיאת שאינם אותנטיים וסובל מאי־דיוקים שונים, עד כדי כך שמן הראוי לראות בו עיבוד ולא תרגום. יעקב אורלנד לא הסתפק בתרגומו של אדוארד פיצג'רלד, ונעזר גם בתרגומו של רוברט גרייבס. מאוחר יותר התברר שגרייבס נפל קורבן לרמאות, ושהרבאעיאת שתירגם אינם אותנטיים. תרגומו של זאב ז'בוטינסקי לקוחים ממבחר של שבעה־עשר רבאעיאת הנושא את הכותרת "קהלת פרס". התרגומים מנוקדים לפי שיטתו המיוחדת של ז'בוטינסקי. תרגומו של רפאל הלוי (Loewe) איש לונדריש שקול במשקל "המרובה", אחד מן המשקלים שנעשה בהם שימוש בשירת ימי הביניים העברית.